

Provokacija kaip #anras: retorin#s MeToo diskurso apibr##tys

Gabr#nait#, Egl#; Triausyt#, Monika

Provokacija kaip #anras: retorin#s MeToo diskurso apibr##tys

Respectus Philologicus, vol. 37, núm. 42, 2020

Vilniaus Universitetas, Lituania

Disponible en: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=694474398007>

DOI: <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2020.37.42.40>

Esta obra está bajo una Licencia Creative Commons Atribución 4.0 Internacional.

Provokacija kaip žanras: retorinės MeToo diskurso apibrėžtys

Provocation as a Genre: Rhetorical Definitions of MeToo
Discourse

Eglė Gabrėnaitė egle.gabrenaite@khf.vu.lt
Vilnius University Kaunas Faculty, Lithuania

 <https://orcid.org/0000-0002-4904-0148>

Monika Triaušytė monika.triausyte@knf.vu.lt
Vilnius University Kaunas Faculty, Lithuania

 <https://orcid.org/0000-0001-8590-4540>

Respectus Philologicus, vol. 37, núm. 42,
2020

Vilniaus Universitetas, Lithuania

Recepción: 28 Diciembre 2019
Aprobación: 26 Febrero 2020

DOI: <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2020.37.42.40>

Redalyc: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=694474398007>

Summary: Šiuolaikinės medijos lėmė komunikacijos aprėpties, intensionalumo ir efektyvumo pokyčius. Interneto terpė, suteikianti kone nevaržomą dialogo ir polilogo galimybę, tapo patrauklia erdve provokacijai gimti ir funkcionuoti. Provokatyvus naratyvas ne tik inspiruoja žanrų kaitos procesus, bet ir pats formuojasi kaip tokios žanrinės modifikacijos rezultatas. Straipsnyje kaip provokatyvus diskursas analizuojamas pasaulinio judėjimo MeToo, skatinančio viešinti seksualinio priekabiavimo atvejus, lietuviškasis variantas – seksualinį priekabiavimą patyrusių moterų liudijimai, ši klausimą aptariančios publikacijos žiniasklaidoje, diskurso dalyvių interviu, komentarai. MeToo diskursas charakterizuojamas retoriniu aspektu: išskleidžiama provokacijos kaip paveikios komunikacijos strategijos samprata; aptartas provokatyvaus naratyvo santykis su žanro kategorija; išskirti būdingi retorinės invencijos, dispozicijos ir elokucijos dėmenys.

Keywords: provokacija, provokatyvus naratyvas, retorinė analizė, žanras.

Abstract: Modern media has led to changes in the scope, intensity and effectiveness of communication. The Internet medium, which offers almost unlimited dialogue and polylogue possibilities, has become an attractive place for provocation to be born and function. The provocative narrative not only inspires these processes, but also becomes as a result of such a genre modification. This article analyzes a provocative discourse, the Lithuanian version of the global movement *MeToo*, which promotes the publication of cases of sexual harassment: testimonies of women who have been sexually harassed, publications in the media discussing the issue, interviews with discourse participants, another type of comments. The *MeToo* discourse is characterized by a rhetorical aspect: the concept of provocation as an effective communication strategy is explored; the relationship of the provocative narrative to the genre category is discussed; characteristic rhetorical elements – invention, disposition, elocution – have been distinguished.

Keywords: provocation, provocation narrative, rhetorical analysis, genre.

Įvadas

Kasdien tobulinamos naujos technologijos padeda kurti vis efektyvesnę visų lygių komunikaciją, keičia jos dalyvių suvokimą apie žmogiškosios realybės reiškinius. Interneto terpė, atvėrusi nevaržomas dialogo ir polilogo galimybes, išskirtinai paranki subjektyvių tiesų sklaidai, skirtingų pažiūrų ir nuostatų sankirtoms. Internetinė žiniasklaida, kurioje susipina

įvairūs žanrai ir dar įvairesni diskurso dalyvių santykiai, virsta įtraukia arena provokacijai gimti ir funkcionuoti.

Provokatyvaus naratyvo skverbtys viešajame disкурse vis intensyvěja, provokacija ir reakcija į provokaciją tampa karščiausiomis medijų temomis. Tipiško provokatyvaus diskurso pavyzdys – daug dėmesio sulaukęs ir kontraversišų reakcijų išprovokavęs judėjimas *MeToo*, skatinantis viešinti seksualinio priekabiavimo, smurto ir prievartos prieš moteris problemas. Intensyvi reiškinio sklaida sulaukė atsako ir Lietuvoje: priekabiavimą patyrusių moterų liudijimai radosi kaip solidarumo ženklas, išaukęs į didelio atgarsio sulaukęs provokatyvų diskursą, nesibodintį kraštutinių raiškos priemonių.

Provokacija kaip reiškinio domimasi psichologijos, menų, teisės, politikos, sociologijos, lyčių studijose, ji itin aktyviai aktualizuojama medijų, moderniosios komunikacijos, žurnalistikos sferoje. Vis dėlto akademinų provokatyvaus diskurso tyrimų iki šiol atlikta nedaug. Tyrėjų dėmesys telktas į nuomonės formavimo procesus politiniame disкурse (Boudana, Segev 2017a: 4; Boudana, Segev 2017b: 2); kaip provokacijos forma analizuoti komentarai (angl. *trolling*) socialiniame tinkle *YouTube* (McCosker 2014). Išsamesnių retorinių tyrimų nesama, nors pastebėta, kad provokatyvus naratyvas gali būti analizuojamas atsižvelgiant į retorinės persvazijos ypatumus, konstruojant tam tikras įvykių versijas ir renkantis argumentavimo strategijas (Wahlström 2011: 5; Boudana, Segev 2017b: 2). Lietuvos akademiniame erdvėje šis klausimas tirtas daugiausia teisiniais (Veršekys 2008, Vaičiūnienė 2003), socialiniais (Šidlauskienė, Pocevičiūtė 2015), psichologiniais (minėtini Monikos Čeponytės ir Kristinos Žardekaitės-Matulaitienės atlikti tyrimai (2018, 2019) pjūviais.

Straipsnyje pristatomo tyrimo tikslas – pateikti retorinę provokatyvaus diskurso charakteristiką: (a) aptarti provokatyvaus naratyvo slinktis ir santykį su žanro kategorija; (b) šskleisti provokacijos kaip komunikacijos strategijos sampratą; (c) išskirti būdinguosius retorinės invencijos, dispozicijos ir elokucijos dėmenis.

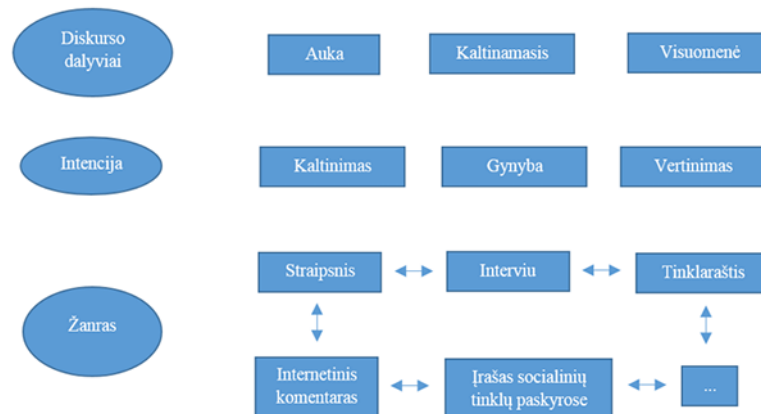
Atliekant tyrimą, retorinės analizės metodas derintas su nukreipiamąja turinio analize (Hsieh, Shannon 2005): (1) vadovaujantis dažnumo ir pasikartojamumo kriterijais, žvalgomojo tyrimo metu išskirtos tiriamo reiškinio retorinės kategorijos; (2) analizuoti atvejai priskirti atitinkamai kategorijai; (3) atlikta retorinė kategorijų turinio analizė. Tiriamoji medžiaga yra itin kontekstuali ir intertekstuali, todėl nevengta sociolingvistikos ir kritinės diskurso analizės perspektyvos, leidžiančios išskirti skirtingų socialinių kontekstų ir socialinių grupių įtakas provokatyvaus diskurso formavimuisi ir jo percepcijai.

Vadovaujantis provokatyvaus naratyvo tyrimo metodika (Paris 1989, cit. iš Driessens 2013: 562), analizuota maksimalaus provokacijos intensyvumo etapu publikuota medžiaga: 2017 m. lapkričio – 2018 m. kovo, taip pat 2019 m. lapkričio mėnesiais paskelbti priekabiavimą patyrusių moterų liudijimai, publikacijos, interviu, komentarai. Orientuotasi į skaitomiausiuose naujienų portaluose publikuotus ir tipiškam vartotojui, nepriklausomai nuo jo socialinių ir

intelektinių charakteristikų, skirtus straipsnius. Analizuoti priekabiavimą patyrusių moterų liudijimai, publikuoti tam sukurtoje svetainėje *Akadės paslaptis*, taip pat socialinio tinklo *Facebook* paskyroje. Į tyrimą įtraukti komentarai, skelbti po daugiausia atsiliepimų sulaukusiais straipsniais naujienų portaluose, taip pat po apie priekabiavimą prabilusių asmenų įrašais socialiniame tinkle. Iš viso surinkta per 400 pavyzdžių, cituojamas 21 šaltinis.

Provokatyvaus naratyvo žanrinės slinkty

Provokacija aiškintina ir kaip metodas, ir kaip naratyvas savaime (Pangrazio 2016). Kaip naratyvas, tai yra „logiškai nuosekli bent dviejų asinchroninių įvykių (arba būsenos ir įvykio), kurie nesuponuoja arba nenumano vienas kito, reprezentacija“ (Prince 2014: 107). Ji skleidžiasi įvairiuose žanruose ir jų tęsiniuose, kai adresatas ir adresantas tampa aktyviais diskurso plačiąja prasme kūrėjais (žr. 1 pav.).

1 pav.

Provokatyvaus diskurso elementai

Žanras atviras naujoms diskurso situacijoms, apimančioms socialinį, kultūrinį, istorinį kontekstą, kuris veikia informacijos perteikimo būdus ir formas, lemia naujų žanrų kūrimąsi arba senųjų transformacijas (Mažylė 2012: 160–161). Provokatyvus naratyvas ne tik inspiruoja šiuos procesus, bet ir pats randasi kaip žanrinės modifikacijos rezultatas, kartu ir diskurso aktualumo, skaitomumo sąlyga. Provokatyvus naratyvas, įtraukiantis socialinį, kultūrinį, politinį kontekstą, apibrėžiantis diskurso dalyvių vaidmenis, išsiskiriantis tam tikromis kalbinės raiškos strategijomis, gali būti aptariamas ir kaip atskiras žanras.

Provokatyvaus naratyvo žanrinės slinkty keliapakopės. Apie priekabiavimą prabilę asmenys apeliuoja į grįžtamąjį ryšį. Grįžtamoji reakcija, savo ruožtu, kuria diskurso tęsinius, kurių turinį ir formą lemia subjektyvios komunikacijos dalyvių charakteristikos. Iš sąlyginai ribotos prieigos tinklaraščių liudijimas apie priekabiavimą perkeliama į skaitomiausius naujienų portalus. Taip randasi provokacija, kurios tikslas – įtraukti kuo daugiau dalyvių: vieno autoriaus tekstas virsta diskursu. Provokatyvus naratyvas, produkuodamas ir tuo pat metu absorbuodamas

naujus šaltinius, veikia kaip užkratas ir patiria žanrines transformacijas (žr. 2 pav.). Žanrų sąveika iliustruoja diskurso daugiabalsiškumą ir medijų lankstumą, o komunikacijos dinamika leidžia kurti ir kuo ilgiau išlaikyti emocinį diskurso užtaisą.

2 pav.

Provokatyvaus naratyvo slinkty

Provokacija kaip komunikacijos strategija

Provokacija apibrėžiama kaip kvestionuojanti ir prieštaraujanti normoms, vertybėms, įstatymams, taisyklėms ir simbolinei galiai veikla (Driessens 2013: 556) bei siejama su grįžtamosios reakcijos provokavimu. Tokia provokacijos samprata atveria galimybę kurti(s) diskursui, kurį sudaro pirminis šaltinis ir jo tęsiniai – reakcija į šaltinį, reakcija į reakciją ir t. t. Kitaip tariant, provokatyvus naratyvas funkcionuoja dviem kryptimis – kaip dirgiklis ir kaip atsakas į provokaciją.

Provokatyviam *MeToo* naratyvui būdingas ryškus subjektyvumo matmuo. Subjektyvumas būdingas visų diskurso dalyvių argumentacijai: priklausomai nuo konteksto ir užimamos pozicijos (auka ar kaltinamasis, skirtingas socialinis statusas, amžius ir t. t.), ieškoma sau palankių argumentų ir įtikinimo būdų.

Liudijimas apie patirtą priekabiavimą turėtų būti suvokiamas kaip kontroliuojamas procesas: pasakotojas sprendžia, kam ir kokias patirtis atskleisti, kaip konstruoti naratyvą (Fileborn 2019, cit. iš Mendes, Keller, Ringrose 2019: 1292). Esant galimybei iš perspektyvos atkurti įvykių eigą, apsvarstyti priežastis ir pasekmes, taip pat suformulavus naratyvo tikslą, numčius galimas reakcijas, atsiranda persvajijos dėmuo – siekis kurti paveiklų diskursą, formuoti adresatų požiūrį.

Pabrėžtina ir tai, kad *MeToo* diskursas yra socialiai stigmatizuotas (Andalibi et al. 2016: 1). Tiriant jį, svarbu atsižvelgti į tokius socialinius kintamuosius, kaip amžius, lytis, statusas, hierarchiniai santykiai ir su jais susiję stereotipai, įsitvirtinusios ar besikeičiančios socialinės normos. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šie kintamieji yra svarbus atskaitos taškas renkantis retorinės raiškos būdus ir priemones.

Loginė ir retorinė diskurso topika

Retorinis topas aiškintinas kaip struktūrinis ir prasminis modelis, glaudžiai susijęs su diskurso rūšimi, kompozicija, verbaline ir vizualine raiška. Retorikos teorijoje skiriami loginiai ir retoriniai topai, kurie, būdami skirtingos prigimties, realizuojami skirtinguose diskurso lygmenyse; tačiau glaudžiai susiję. Loginė topika paklūsta logikos dėsniams, įpareigojantiems paisyti tam tikrų diskurso kūrimo taisyklių (nuoseklumo, tapatumo, pagrįstumo), ji yra retorinės topikos kūrimo pamatas. Pastarosios paskirtis – paveikiai įžodinti samprotavimą, šiam tikslui pasitelkiant kalbinių ir stilistinių raiškos priemonių įvairovę.

Loginė topika paprastai iliustruojama juridinės retorikos išstobulintu aplinkybių klausimynu, kurį sudaro su įvykio pasakojimu susiję klausimai (kas? ką? kur? kam padedant? kodėl? kaip, koku būdu? kada?) (Koženiausienė 2005: 120). Ši schema funkcionuoja ne tik teisiniuose, bet ir kitokio pobūdžio diskursuose kaip universalus modelis, siekiant nuosekliai iš(si)aiškinti ir aprašyti kokio nors įvykio aplinkybes. Tyrimas atskleidė, kad tokia schema vadovaujantis kuriamas ir *MeToo* diskursas. Priklausomai nuo konkretaus teksto pobūdžio ir nuoseklumo, ji gali siekti tiek keistos, tačiau dažniausiai lengvai identifikuojama (žr. 1 lent.).

1 lentelė.

Būdingi *MeToo* diskurso loginės topikos dėmenys

Loginiai topai	Realizacija disкурse
<i>Kas veikė?</i>	Priekabiavimo auka / kaltinamasis priekabiavimu
<i>Ką padarė?</i>	Priekabiavo
<i>Kur įvyko?</i>	Aukštojo mokslo įstaigoje, namuose ir kt.
<i>Kodėl, dėl kokios priežasties?</i>	Dėl alkoholio, baimės priešintis, veikiant autoritetui ir kt.
<i>Kada įvyko?</i>	Prieš kelerius metus

Pasakojimuose apie patirtą priekabiavimą dominuoja retoriniai priešinio ir aplinkybių topai. Šie topai funkcionuoja kaip pastovūs prasminiai modeliai, atliekantys argumentų arba argumentų prielaidų vaidmenį.

Priešinimo topika padeda identifikuoti esminius diskurso dalyvių skirtumus, iliustruoti galios santykius. Priešinimo topas reiškiamas į amžių, lytį, socialinį statusą nukreiptomis opozicijomis, pavyzdžiui, senas – jaunas, vyras – moteris, dėstytojas – studentas: *Pridėkime dar amžiaus skirtumą (manęs niekas neįtikins, kad studentai – pilnai suaugę brandūs žmonės)*. (AP 2018 02 01) ¹ ; *Visada atminkite, kad bus silpnų jaunų merginų, atvykusių iš mažesnių miestelių, galbūt socialiai pažeidžiamų šeimų – jos visai kitaip „nuskaito“ tas situacijas, kurios atrodo aiškios brandesniai asmeniui*. (AP 2018 02 01). Jaunystei būdinga patirties stoka aiškinama pasitelkus klasikinį topą senis – jaunuolis (Abramowska 1982: 10), kuriuo akcentuojamas nepatyrimas, naivumas: *Pamaniau, gal ir įdomu. Gal čia taip turi būti. Iš kur man žinoti, kaip turi būti. Čia man viskas nauja*. (AP 2018 02 02); *Mane apkabino per petį. Nebuvau tikra,*

kaip į tai reaguoti, norėjau tikėti, kad tai – globėjiskasis apkabinimas, nuėjau miegoti. (AP 2018 01 30 (1)). Dėmesį atkreipia gausi abejonė, nežinios, netikrumo jausmus nusakančios leksikos koncentracija tekstuose: *gal, nežinau, iš kur žinoti, nauja, atrodo, kodėl turėtų būti kitaip, nebuvau tikra, norėjau tikėti.*

Per priešpriešas nusakomi ir įvykio dalyvių vaidmenys, pabrėžiama stipresnio ir silpnesnio opozicija, akcentuojamas profesinis autoritetas: *Juk 18–24 m. studentai – žinių ištroškę vaikai, jie į dėstytoją žiūri kaip į guru.* (AP 2018 02 01); *Tuo metu žavėjaisi akademijos aplinka ir J. G. tapo autoritetu, kuriuo tikėjau beatodairiškai.* (AP 2018 01 30 (1)).

Aplinkybių topai reiškiami stereotipiniais vaizdiniais. Jie taip pat atlieka priekabiavimo auką teisinančių argumentų funkciją, jais nusakomos dviprasmiškos įvykio aplinkybės, pavyzdžiui, bohemiško menininkų gyvenimo būdo stereotipas: *Pradžioje man visai patiko tas toks palaidas studijų ir gyvenimo būdas tapybos katedroje. Visi pastoviai laka, o katedros vedėjas pats ne šiaip geria, bet dar ir kursto, kad visi gertų dar daugiau. Pats atneša.* (AP 2018 02 02). Pa(si)aiškindama, kodėl neatskleidžia savo tapatybės, liudijimo autorė pasitelkia konservatyvios visuomenės stereotipą: *Kodėl anonimiškai? Todėl, kad mūsų visuomenė, kaip bebūtų gaila, nepriima tokių istorijų, teisia nukentėjusius, užtenka paskaityti komentarus po straipsniais panašiomis temomis.* (AP 2018 01 30 (1)).

Topų pasirinkimas diskurse nulemtas kalbamo dalyko esmės ir to, kaip „kalbos ar teksto suvokimo retorika valdo kalbos ar teksto kūrimo retoriką“ (Nauckūnaitė 2002: 60). Tai tik patvirtina topų universalumą ir pritaikomumą įvairaus pobūdžio tekstuose – ir profesionaliuose, ir intuityviai kuriamuose.

Retorinė ir eristinė argumentacija

Retorinių argumentavimo figūrų tirtame diskurse nedaug, loginius samprotavimus čia nustelbia emocinės apeliacijos. Viena iš dažnesnių figūrų yra silogizmas: *Jei klausite, kaip apie tuos vyrus, kurie naudojo prievartą, tai visų pirma, ne tuos vyrus, o tuos žmones. Yra vyrų padugnių ir anokia čia naujiena. Tik neapsimeskime, kad moterys padugnės neegzistuoja. Taigi – būna žmonių, kurie yra padugnės.* (15 MIN 2018 03 07). Silogizmo išvada kuriama pasitelkus prielaidas: būna vyrų padugnių → būna moterų padugnių → būna žmonių, kurie yra padugnės, kitaip tariant, vertinamas reiškiny's neturėtų būti siejamas su viena lytimi. Artima silogizmui dilema, suponuojanti abejonę: *Neturime pagrindo netikėti, jei žmogus taip rašo. Kita vertus, tas dalykas turės būti ištirtas.* (D 2018 01 31). Samprotaujant apie įvykių eigą, vadovaujamas indukciniu priežastingumu: *„Anksčiau konkrečių rašytinių skundų nebuvo <...>, žodiniai skundai yra kaip signalas, bet gal dar nėra priežasties reaguoti. Nebuvo konkretaus skundo, buvo gal kažkokios šnekos, gandai, nuomonės ir panašiai, tokių dalykų yra daug“, – teigė A. Klimas.* (D 2018 01 31). Čia pasitelkta samprotavimo grandinė: rašytinių skundų nebuvo, o žodiniai skundai nesvarūs, todėl priežasties reaguoti nebuvo. Esama ir dedukcinio

argumentavimo pavyzdžių: *Ši situacija nėra #metoo. Merginų ir Mykolo nesiejo darbiniai santykiai ir jos nebuvo nuo jo priklausomos. <...> Juk du pilnamečiai žmonės galimai susitikę kavinėje galimai užėjo į butą... Ir tai darė savo noru...* (D 2018 03 07). Čia vadovaujamas samprotavimo grandine: kalbamas įvykis nėra #metoo ← aukos ir kaltinamojo nesiejo darbiniai santykiai ← įvykio dalyviai pilnamečiai, atsakingi už savo elgesį.

Retorinės argumentavimo figūros oponentus kreipia racionalios diskusijos link, tačiau diskurso pobūdis, jo dalyvių įvairovė lemia emocinių apeliacijų ir **eristinių argumentų** dominavimą. Eristinė argumentacija yra ne į įrodymą, bet į įtikinimą nukreipta emocinės argumentacijos rūšis. Jautriame priekabiavimo diskurse tokių argumentų gausu, jie pasirodo ir klasikiniu, ir modifikuotu, prie naratyvo specifikos derančiu pavidalu.

Vienas tokių argumentų yra *argumentum ad verecundiam* arba apeliavimas į autoritetą. Jei autoritetas yra kalbamos srities specialistas, atliekantis patikimo šaltinio funkciją, apeliacija nepriskiriama eristikai, tačiau *MeToo* atveju autoritetui tenka negatyvus manipulatoriaus vaidmuo. Autoriteto – dėstytojo, kūrėjo – jėga aiškinamos priekabiavimo aplinkybės: *J. G. tapo autoritetas, kuriuo tikėjau beatodairiškai.* (AP 2018 01 30 (1); *Aš jaučiausi kaip laimėjusi visišką jackpot. Mane, tokią „žalią“ ir be patirties, ką tik iš akademijos, toks didis ir nusipelnęs režisierius kviečia į savo komandą...* (D 2018 02 04).

Liudijimuose gausu baimės, nerimo motyvų. Tai *argumentum in terrorem* – apeliavimo į baimės jausmą – variacija, išvirkščia jo raiška. Tradicinis argumento pavidalas reiškiasi apeliavimu į adresato nesaugumo jausmą, bauginimu, net grasinimais. Liudijimuose priekabiavimo nutylėjimas aiškinamas baime būti pasmerktai, netekti tikrų ar tariamų profesinių perspektyvų: *Kažkam apie tai pasakyti buvo neįsivaizduojama – bijojau būti pasmerkta už tai, kad permiegojau su dėstytoju, kad tai galės paveikti studijas, kurias ką tik pradėjau.* (AP 2018 01 30 (1); <...> *dėl išviešintų situacijų prasideda žiaurus persekiojimas dėl darbų, žlugdymas <...>. Yra atviras psichologinis smurtas. Dėl to žmonės, studentai, ilgą laiką nekalbėjo garsiai.* (15 MIN 2018 02 02 (1). Atsivėrimas suvokiamas kaip išsilaisvinimas, solidarumas su kitomis aukomis, taip pat įspėjimas: *Rašau tik todėl, nes kas nors turi pradėti apie tai kalbėti. <...> Žinau, kad kai esi „ten“, atrodo, neturi pasirinkimo, bet jis vis dėlto yra.* (AP 2018 01 30 (2); *Man atrodo, kad tai yra būtina. Ne dėl manęs, bet tam, kad apsisaugotumėm nuo galimai ateityje vykstančių istorijų.* (15 MIN 2017 11 13).

Pasakojimuose apie priekabiavimą konstatuojamas aplinkos abejingumas, priekabių fakto ignoravimas. Tai eristinio argumento į mases – *argumentum ad populum* – variacija. Paveikiuose diskursuose *argumentum ad populum* naudojamas pozityviems vaizdiniais kurti – visuotinio džiugesio, teisingo pasirinkimo, bendruomeniškumo. *MeToo* diskurse apeliavimas į mases reiškiasi kaip įtraukus stereotipas, eliminuojantis pasipriešinimo galimybę: visi tai žino / visi taip daro. Konstatuojamas bejėgiškumas, kylantis dėl išorinės pagalbos stokos, iškyla priekabiavimo kaip įprasto, nesmerktino reiškinio kartotė: *Kita vertus,*

priešintis jo valiai buvo beprasmiška vien dėl to, kad paslapčia daugelis žmonių ir taip žinojo jo romanus su studentėmis. <...> ...toleravo ir besąlygiškai palaikė šio asmens elgesį ir kūrybą. (AP 2018 01 30 (1); Sunkiausia yra tuomet, kai katedros aplinka tai mato ir supranta, tačiau pasirenka likti aklais ir nebyliais. (15 MIN 2018 02 02 (1).

Pasirodžius liudijimams apie galimą priekabiavimą, visuomenės reakcijos pasidalijo į ginančias ir kaltinančias. Žvelgiant iš liudijimų autorių ir jų pasakojimų vertinimo perspektyvos, viešojoje erdvėje transliuota negatyvi retorika lengvai schematizuojama, dominuoja *argumentum ad personam* – prieš priekabiavimo aukas nukreiptos apeliacijos, kaltinimo naratyvas. Naujienų portaluose cituotų kaltinamų priekabiavimu asmenų užtarėjų retorika iš esmės nesiskiria nuo išsakomos anonimiškai komentaruose. *Argumentum ad personam* čia pastiprintas menkinamąją intonaciją ir ironišką vertinimą implikuojančiais deminutyvais, vulgarumo atspalvį turinčia ir net nenormine leksika: <...> *aš žinau Simutę <...> ji yra ta menininkė, kuri susipainiojusi tarp realybės ir fantazijos. <...> ji yra ta flirtuojanti, kuri atsisė būtinai taip, kad šlaunytė matytųsi, pradės nuo kažkokio bajoriuko, prikoliuko, o ne nuo darbo aktualijų. <...> kažką miau miau, kiau kiau. Ji tokia iš natūros. (D 2018 02 08 (2). Apeliacijos prieš asmenį tampa apibendrinimais, išplečiamais iki stereotipinio „visos jos tokios“ naratyvo: <...> *didžioji dalis aktorių ir per repeticijas, ir šiaip – visą laiką lyg koks flirtelis, bajorukas... <...> Reikėtų smarkiai paanalizuoti tų merginų psichines būsenas. (D 2018 02 08 (2).**

Argumentum ad personam funkcionuoja kaip trikryptė apeliacija: (1) auka siekia savireklamos ir populiarumo (*Negavo vaidmens, tai taip sumane isgarseti.... (FB 2017 11 10); įsivaizdavai jau esanti Holivudo aktorė? Tau toli iki jų, deja... (FB 2017 11 13); (2) auka sukliauja, nes kaltina pavėluotai (Atsibudai po 5 metu? Vejai netikiu nei vienu žodžiu. (FB 2017 11 10); Apgailėtina ir liudna, kai merginos geria tiek, kad prisimeną apie tai po 5-riu metu. (FB 2017 11 13); (3) auka pati išprovokavo kaltinamąją (Jus taip pat pagalvokite ar norit kažka ginti ar teisti nes nieko dar nera irodyta, o kad ir pacios merginos daznai karjeras darosi per lovas irgi ne naujiena. (FB 2017 11 10). Neretai tokios apeliacijos viena kitą paremia: <...> *nezinau kaip sioje situacijoje kas kaltas o kas ne, bet prabilti po 5 metu be jokių irodymų tai nelogiska. antra tas kad budama sveiko proto mergaitė kurisi ne 16 metu savo noru pasilieka su vyresniu vyru ir norit pasakyt yra tokia naivi ir nezino kad bus? <...> istikto sisis laikais pacios mergaites padarytju bet ka kad pakiltu karjeros laiptais (FB 2017 11 13).**

Diskurso dalyvių aktualizuoja baimės ir drąsos priešprieša įgauna paradoksalią raišką – *circulus vitiosus*, kitaip tariant, imama suktis ydingu iracionalios argumentacijos ratu. Liudijimų autorės teisinasi baime būti pasmerktoms, prarasti trapų socialinį statusą; jas palaikantys – nuo aukščiausių šalies pareigūnų, viešojoje erdvėje gerai žinomų asmenų, iki anoniminių komentatorių – giria už drąsą (*Bet tai, kad žmonės išdrįsta kalbėti, aš tikrai sveikinu, nes taikytis tikrai nereikia. Linkiu visiems išdrįsti kalbėti ir neleisti tokiems dalykams vykti mūsų visuomenėje. (Dalia Grybauskaitė, D 2018 02 05); Džiaugiuosi, kad moterys nebebijo prabilti.*

(Neringa Rekašiūtė, D 2017 11 10); o visuomenė smerkia dėl nepagrįstos baimės: <...> *nepyk, moterie, bet dabar ne stalinio laikai, kad kažko bijoti... ir tiek metų tylėti.... neadekvatu...* (FB 2017 11 10); o prie ko čia baimės kultas? Jei tavo iš tikrųjų isprievartavo eik, darykis obdukcija, rasyk pareiskima ir sodink ta pilietį neverta vyro vardo į kalėjimą. Simple. (FB 2019 11 17).

Kalbinė diskurso raiška

Vulgariosios publicistikos apraiškas analizavusi Kristina Stankevičiūtė pabrėžia, kad „politiniai bei visuomeniniai pastarojo meto įvykiai <...> skatina susimąstyti apie vulgarumo kaip tam tikros mąstymo kategorijos formavimąsi“, o tam tikri visuotiniai priimtų korektiško elgesio normų nepaisymo pavyzdžiai leidžia daryti prielaidą, kad vulgarumas „prilygsta tiesmukumui, supaprastintam realybės pateikimui bei suvokimui, banaliai jos dokumentavimui“ (2018: 169, 177). *MeToo* diskursas reprezentuoja vulgarumo kultūros legitimacijos viešojoje erdvėje procesus: čia gausu menkinamosios, nenorminės, pereinančios į vulgarią leksikos, prieš liudijimų autorės nukreiptos ironijos, tiesmuko žeminimo, tapusio diskurso verbalinės raiškos norma: <...> *is kur tiek davatku ant svieto??? Frazė vien ko verta „apkaltintas seksualiniu priekabiavimu“. O ar irodyta? Isskete merga kojas is vakaro o po keliu metu nusprende zmogaus gyvenime pasiekusio ir nemazai pasiekusio sloves spinduliuose pasislydyt?* (FB 2019 11 17).

Figūratyvioji diskurso raiška pasitelkiama kurti dramatiškumą, įtampos atmosferą, o temos pobūdis lemia atitinkamų priemonių pasirinkimą. Tropais ir figūromis išsakomas subjektyvus vertinimas, kuriama kalbos ekspresija, nusakomas emocinis santykis.

Vienas pagrindinių diskurso elokucinės raiškos ypatumų – hiperbolizacija: *Kai visi didesni žiniasklaidos portalai Lietuvoje per valandą prisipildė straipsniais apie Gasiūno akademinius nuotykius – negalėjau patikėti.* (D 2018 02 02); *Žinot, pradedu suprasti vyrus, moterys gali sužlugdyti juos per minutę! Be argumentų!* (D 2018 03 09). Metaforizuotas kalbėjimas sutelkia dėmesį į tariamai dramatiškus diskurso momentus: *Kai #metoo kirvis pakilo virš Š. Barto galvos man buvo kaip ir vienodai.* (AP 2018 02 02); *Bet nestabdoma beprotybė keroja ir dabar jau galima šaudyti visus vyrus iš eilės.* (D 2018 03 07). Hiperbolizacija suponuoja ironijos tropą: pernelyg stiprus kalbamo dalyko išdidinimas pridengia pajuoką ir virsta pašaipiu oponento sumenkinimu. Kuo ironiškesnis, sarkastiškesnis pasakymas, tuo negatyvesnė kritika juo išsakoma (plg. Gibbs, Colston 2007: 12): *Hitleris irgi siekė tobulybės. Be to, ką ji daro, dabar prilygsta smurtui. Ir tik klausimas – kiek kas turime priešų, sekantis būsi #Youtoo.* (15 MIN 2018 02 02 (2)). Ironija pasitelkiama ir kaip kalbinės agresijos slopinimo instrumentas, leidžiantis kontroliuoti emocinį diskusijos lygį (plg. Dews et al. 2007: 299–300), pavyzdžiui, ironiška korekcija: *Buvo laikai, kartais bijojau... Bet niekada neleidau savęs išnaudoti, daryti kažką, ko pati nenorėjau, niekada nebuvau vedusio vyro bute vėlų vakarą... Oi ne, meluoju,*

buvau daug kartų, nes mūsų draugai vedę ir dažnai pakviečia į svečius. (D 2018 03 09).

Išpažinčiai artimas diskursas patogus skleistis sintaksės variacijoms, implikuojančioms intymų dialogiškumą. Subjekcija – stilizuoto dialogo imitacija – leidžia sklandžiai srūti pasakojimui: *Rašau tik todėl, nes kas nors turi pradėti apie tai kalbėti. Kodėl anonimiškai? Todėl, kad mūsų visuomenė, kaip bebūtų gaila, nepriima tokių istorijų, teisia nukentėjusius, užtenka paskaityti komentarus po straipsniais panašiomis temomis.* (AP 2018 01 30 (1). Nutylėjimu perteikiamas nusivylimo, bejėgystės jausmas: *Mano kolegė iš Kongo atsisakė miegoti su laikraščio, kuriame dirba, vadovu, ir tuomet neteko akreditacijos į olimpinės žaidynes, į pasaulio futbolo čempionatą ir t. t. Jos, profesionalios žurnalistės, darbas buvo sustabdytas. Ji turėjo atsisakyti savo karjeros, savo svajonės, darbo, pinigų... Dėl to, kad... Tokių pavyzdžių turiu daug...* (D 2018 03 09). Parceliacijos figūra išryškina loginius akcentus, įtaigiai pabrėžia mintį: *Tiesiog esu dar vienas brolis lietuvis, kuris dirba ir stengiasi. Klysta. Prisipažįsta, kai klysta. Keliasi, eina toliau, dirba, stengiasi išlaikyti šeimą.* (D 2018 03 13). Dėmesiui koncentruoti paranki anafora: *Taip, man sunku išgyventi tai. Man sunku, bet priimu tai kaip gyvenimo dalį.* (LR 2018 03 06). Emocinė įtampa sustiprinama jungiant anaforą su išvardijimu, pabrėžiamuoju laipsniavimu: *<...> daug metų jos, būdamos prislėgtos savo vyrų, kolegų ir vadovų priekabiavimų, bijojo netekti darbo, sutuoktinio, bijojo pačios savęs.* (D 2018 03 09); *Ji turėjo atsisakyti savo karjeros, savo svajonės, darbo, pinigų...* (D 2018 03 09); *Šlykštu, kai į tave žiūri tik kaip į mėsos gabalą, kai, prisidengdamas savo galia, daro spaudimą. Dar šlykščiau – jis juk turi mūsų metų dukras (yra bendrų pažįstamų)! (AP 2019 02 01).*

Išvados

Medijos, absorbuodamos skirtingų žanrų tekstus ir juos transformuodamos, produkuoja provokatyvų diskursą ir kuria daugiabalsius jo tęsinius. Toks diskursas išsiskiria dinamiškumu, nuolat kinta, intensyviai plečiasi, įtraukdamas vis naujus dėmenis ir dalyvius, kitaip tariant, nuolat patiria rekontekstualizavimą.

Retorinė diskurso analizė atskleidžia, kad jis ir intuityviame, ir sąmoningo pasirinkimo lygmenyje konstruojamas pasitelkus juridinėms kalboms būdingą loginę topiką. Retoriniai topai atlieka diskurso poveikumą stiprinančių argumentų funkciją. Nors galima išskirti keletą pasikartojančių retorinio argumentavimo figūrų, dominuoja eristiniai argumentai, kurių gausą lemia diskurso pobūdis – emocinė įtampa tarp jo dalyvių, kalbamos temos jautrumas. Diskurso pobūdis lemia ir figūratyvosios raiškos specifiką – tų raiškos priemonių pasirinkimą, kurios tinkamiausios perteikti ir sustiprinti dramatiškumą, abejonę, psichologinę įtampą, kurti dinamišką jaudulio ir ištęstą dvejonės atmosferą. Elokucinio lygmens analizė leidžia kalbėti apie vulgarumo kaip verbalinės raiškos standarto įteisinimą, taip pat iliustruoja diskurso dalyvių emocinės kultūros lygį.

Literatūra

- Abramowska, J., 1982. Topos i niektóre miejsca wspólne badań literackich. *Pamiętnik Literacki*, 1–2, pp. 3–23.
- Andalibi, N., Haimson, O. L., De Choudhury, M., Forte, A., 2016. Understanding Social Media Disclosures of Sexual Abuse Through the Lenses of Support Seeking and Anonymity. *Proceedings of the 2016 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, ACM, pp. 3906–3918. Prieiga: <https://bit.ly/2RFwGBg> [Žiūr. 2019 09 15]. <https://doi.org/10.1145/2858036.2858096>
- Boudana, S., Segev, E., 2017a. The Bias of Provocation Narratives in International News. *The International Journal of Press / Politics*, 22 (3), pp. 1–19. Prieiga: https://www.researchgate.net/publication/316531798_The_Bias_of_Provocation_Narratives_in_International_News [Žiūr. 2019 09 18]. <https://doi.org/10.1177%2F1940161217704968>
- Boudana, S., Segev, E., 2017b. Theorizing Provocation Narratives as Communication Strategies. *Communication Theory*, 27 (2), pp. 329–346. <https://doi.org/10.1111/comt.12119>
- Čeponytė, M., Žardeckaitė-Matulaitienė, K., 2018. Seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo galimybės Lietuvoje ir pasaulyje. *Visuomenės sveikata*, 1 (80), p. 29–37. Prieiga: [http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2018.1\(80\)/VS%202018%201\(80\)%20LIT%20A%20Seksualinis%20priekabiavimas.pdf](http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2018.1(80)/VS%202018%201(80)%20LIT%20A%20Seksualinis%20priekabiavimas.pdf) [Žiūr. 2019 12 10]
- Čeponytė, M., Žardeckaitė-Matulaitienė, K., 2019. Jaunų suaugusiųjų subjektyviai suvokto seksualinio priekabiavimo patyrimo, atsako į seksualinį priekabiavimą ir seksualinio priekabiavimo pasekmių analizė. *Visuomenės sveikata*, 2 (85), p. 35–45. Prieiga: [http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2019.2\(85\)/VS%202019%202\(85\)%20ORIG%20Priekabiavimo%20patyrimas.pdf](http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2019.2(85)/VS%202019%202(85)%20ORIG%20Priekabiavimo%20patyrimas.pdf) [Žiūr. 2019 12 10]
- Dews, S., Kaplan, J., Winner, E., 2007. Why not say it directly? The social functions of irony. *Irony in language and thought*, pp. 297–318. Prieiga: <https://b-ok.cc/book/1012079/8b3df9> [Žiūr. 2019 12 10]
- Driessens, O., 2013. “Do (not) go to vote!” Media provocation explained. *European Journal of Communication*, 28 (5), pp. 556–569. <https://doi.org/10.1177/0267323113493253>
- Gibbs, W. R., Colston, H. L., 2007. A brief history of irony. *Irony in language and thought*, pp. 3–24. Prieiga: <https://b-ok.cc/book/1012079/8b3df9> [Žiūr. 2019 12 10]
- Hsieh, H. F., Shannon, S. E., 2005. Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15 (9), pp. 1277–1288. Prieiga: http://iiscagrants.org/pdf/glssn/Supplemental_Reading_on_Coding_2.pdf [Žiūr. 2019 12 10]
- Koženiauskienė, R., 2005. *Juridinė retorika*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Mažylė, J., 2012. Rašto raiškos (spaudos) žanrų klasifikavimas: tradicija ir konvergencija. In: *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 73–103.

- McCosker, A. 2014. Trolling as provocation: YouTube's agonistic publics. *New Media Technologies*, 20 (2), pp. 201–217. <https://doi.org/10.1177%2F1354856513501413>
- Mendes, K., Keller, J., Ringrose, J., 2019. Digitized narratives of sexual violence: Making sexual violence felt and known through digital disclosures. *New media & society*, 21 (6), pp. 1290–1310. <https://doi.org/10.1177%2F1461444818820069>
- Nauckūnaitė, Z., 2002. Klasikinė retorika kaip komunikacinės kompetencijos ugdymo paradigma. *Žmogus ir žodis* 1, 4, p. 59–65.
- Pangrazio, L., 2016. Exploring provocation as a research method in the social sciences. *International Journal of Social Research Methodology*, 20, pp. 225–236. <https://doi.org/10.1080/13645579.2016.1161346>
- Prince, G., 2014. Apie šiuolaikinę naratologiją. *Žmogus ir žodis / Literatūrologija*, 16, 2, p. 106–130. Prieiga: <http://www.zmogusirzodis.lt/u.lt/index.php/zmogusirzodis/article/view/108/105> [Žiūr. 2019 09 12]. <https://doi.org/10.15823/zz.2014.037>
- Stankevičiūtė, K., 2018. Vulgarioji publicistika Lietuvoje: kultūrologinė žanro apžvalga. *Logos*, 94, p. 167–178. Prieiga: http://www.litlogos.eu/L94/Logos_94_167_178_Stankeviciute.pdf [Žiūr. 2019 09 12]
- Šidlauskienė, V., Pocevičiūtė, R., 2015. Lyčių segregacija užimtumo ir švietimo srityse: lyginamoji analizė. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 13, p. 55–73. Prieiga: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1563520470278/J.04~2015~1563520470278.pdf> [Žiūr. 2019 12 10]
- Vaičiūnienė, L., 2003. Seksualinis priekabiavimas: nekaltas flirtas ar žmogaus teisių pažeidimas. Lietuvos Respublikos Seimas, Jungtinių Tautų vystymo programa. Prieiga: <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0118274.pdf> [Žiūr. 2019 12 10]
- Veršekys, P., 2008. Baudžiamosios atsakomybės už seksualinį priekabiavimą Lietuvoje problemos. *Teisė*, 68, p. 186–198. Prieiga: <http://www.journal.s.vu.lt/teise/article/view/329/276> [Žiūr. 2019 12 10]
- Wahlström, M., 2011. Taking Control or Losing Control? Activist Narratives of Provocation and Collective Violence *Social Movement Studies*, 10 (4), pp. 1–30. <https://doi.org/10.1080/14742837.2011.614107>

Šaltiniai

- Akadės paslaptis: blogas prieš seksualinį priekabiavimą švietimo institucijose, 2018 01 30 (1). Prieiga: <https://akadespaslaptis.wordpress.com/2018/01/30/be-pavadinimo/> [Žiūr. 2019 10 10]
- Devyni metai tylėjimo: VDA tapybos katedra. Akadės paslaptis: blogas prieš seksualinį priekabiavimą švietimo institucijose, 2018 01 30 (2). Prieiga: <https://akadespaslaptis.wordpress.com/2018/01/30/devyni-metai-tylejimo-vda-tapybos-katedra/11> [Žiūr. 2019 10 10]
- Eglė Grėbliauskaitė liudija: „Jonas Gasiūnas psichologiškai smurtauja prieš katedros studentus“. 15 min, 2018 02 02 (1). Prieiga: <https://www.15min.lt/vardei/naujiena/lietuva/egle-grebliauskaite-liudija-jonas-gasiunas-psichologiskai-smurtauja-pries-katedros-studentus-1050-919880?copied> [Žiūr. 2019 10 10]

- F. Leščiauskaitė apie M. Majausko skandalą: „Turim eilinę babniko istoriją, bet ne prievartos“. 15 min, 2018 03 07. Prieiga: <https://www.15min.lt/vardai/naujiena/lietuva/f-lesciauskaite-apie-m-majausko-skandala-turim-eiline-babniko-istorija-bet-ne-prievartos-1050-936882?copied> [Žiūr. 2019 10 10]
- Garsios moterys gina Majauską, Užkalnis klausia: gal aš būsiu kitas? Delfi, 2018 03 07. Prieiga: <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/garsios-moterys-gina-majauska-uzkalnis-klausia-gal-as-busiu-kitas.d?id=77357447> [Žiūr. 2019 10 10]
- Gasiūnas ir Vietnamo karas. Akadės paslaptis: blogas prieš seksualinį priekabiavimą švietimo institucijose, 2018 02 02. Prieiga: <https://akadespaslaptis.wordpress.com/2018/02/02/gasiunas-ir-vietnamo-karas/> [Žiūr. 2019 10 10]
- Gimbutaitė, M. J. Steponaitytė apie kaltinimus Š. Bartui: „Supratau, kad nebebijau ir esu pasiruošusi kalbėti“. 15 min, 2017 11 13. Prieiga: <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/kinas/j-steponaityte-apie-kaltinimus-s-bartui-supratau-kad-nebebijau-ir-esu-pasiruosusi-kalbeti-4-880422?copied> [Žiūr. 2019 10 10]
- Jackeivičius, M. Apie Gasiūną liudija žinoma tapytoja: studentes rasdavau verkiančias. Delfi, 2018 02 02. Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/education/apie-gasiuna-liudija-zinoma-tapytoja-studentes-rasdavau-verkiancias.d?id=77073953> [Žiūr. 2019 10 10]
- Jackeivičius, M. Režisierė gina Vaitkų: pačios aktorės ant Jono lipa kaip katės. Delfi, 2018 02 08 (2). Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rezisiere-gina-vaitku-pacios-aktoros-ant-jono-lipa-kaip-kates.d?id=77119759> [Žiūr. 2019 10 10]
- Jackeivičius, M., Vaitelė, T. Naujas #MeToo skandalas: scenografė kaltina Joną Vaitkų. Delfi, 2018 02 04. Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/naujas-metoo-skandalas-scenografe-kaltina-jona-vaitku.d?id=77079295> [Žiūr. 2019 10 10]
- Julija Steponaitytė, Facebook, 2017 11 10. Prieiga: <https://www.facebook.com/julija.steponaityte/posts/10210154522600049> [Žiūr. 2019 10 10]
- Julija Steponaitytė, Facebook, 2017 11 13. Prieiga: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10210172532610288&id=1248139867 [Žiūr. 2019 10 10]
- Jurga Lago – apie Jono Gasiūno seksualinį skandalą: „Laikau tai viešu susidorojimu“. 15 min, 2018 02 02 (2). Prieiga: <https://www.15min.lt/vardai/naujiena/lietuva/jurga-lago-apie-jono-gasiuno-seksualini-skandala-laikau-tai-viesu-susidorojimu-1050-920122?all#print&copied> [Žiūr. 2019 10 10]
- Psichologijos dalykų dėstytojo A. Liepuonio priekabiavimas – vieša VDA paslaptis. Akadės paslaptis: blogas prieš seksualinį priekabiavimą švietimo institucijose, 2018 02 01. Prieiga: <https://akadespaslaptis.wordpress.com/2018/02/01/psichologijos-dalyku-destytojo-a-liepuonio-priekabiavimas-viesa-vda-paslaptis/> [Žiūr. 2019 10 10]

- Pukenė, R. Majauskas kreipėsi į prokuratūrą: tai yra labai didelis iššūkis mano šeimai. Delfi, 2018 03 13. Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/majauskas-kreipesi-i-prokuratura-tai-yra-labai-didelis-issukis-mano-seimai.d?id=77406765> [Žiūr. 2019 10 10]
- Pukenė, R. Prabilo apie seksualines priekabas LRT: pripylė viskio taure ir pradėjo kalbėti. Delfi, 2018 03 09. Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prabilo-apie-seksualines-priekabas-lrt-pripyle-viskio-taure-ir-pradejo-kalbeti.d?id=77382869> [Žiūr. 2019 10 10]
- Saldžiūnas, V. Grybauskaitė ir Skvernelis pasisakė apie #MeToo. Delfi, 2018 02 05. Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grybauskaite-ir-skvernelis-pasisake-apie-metoo.d?id=77086161> [Žiūr. 2019 10 10]
- Vaiva Rykštaitė, Facebook, 2019 11 17. Prieiga: <https://www.facebook.com/vaiva.rykstaite/posts/10212468848076588> [Žiūr. 2019 10 10]
- VDA rektorius: dėstytojas Gasiūnas nušalintas nuo darbo su studentais. Delfi, 2018 01 31. Prieiga: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vda-rektorius-destytojas-gasiunas-nusalintas-nuo-darbo-su-studentais.d?id=77047705> [Žiūr. 2019 10 10]
- Žinomi žmonės reaguoja į aktorės kaltinimus Š. Bartui priekabiavimu: Lietuva ilgai tylėjo. Delfi, 2017 11 10. Prieiga: <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/zinomi-zmones-reaguoja-i-aktore-kaltinimus-s-bartui-priekabiavimu-lietuva-ilgai-tylejo.d?id=76320841> [Žiūr. 2019 10 10]

Santrumpos

15 MIN: 15min. Naujienų portalas. Prieiga: <https://www.15min.lt/>

AP: – Akadės paslaptis: blogas prieš seksualinį priekabiavimą švietimo institucijose. Prieiga: <https://akadespaslaptis.wordpress.com>

D: Delfi. Naujienų portalas. Prieiga: <https://www.delfi.lt/>

FB: Facebook. Socialinis tinklas. Prieiga: <https://www.facebook.com/>

LR: Lietuvosrytas.lt. Naujienų portalas. Prieiga: <https://www.lrytas.lt/>

Notes

- 1 Čia ir toliau cituojamų įrašų kalba netaisyta.